

LUMEA CONTEMPORANĂ

Opinia publică germană protestează împotriva Tratatului de pace de la Versailles (1919)

La sfârșitul Primului Război Mondial statele învingătoare au fost animate de dorința clară de răzbunare față de Germania, căreia i se imputa declanșarea conflictului. W. Fehrenbach, președintele Adunării Naționale a Germaniei a criticat politica Marilor Puteri învingătoare de a culpabiliza exclusiv Germania.

„[...] Incredibilul s-a produs; dușmanii noștri ne prezintă un tratat care depășește prin duritate tot ceea ce și-au putut imagina și cei mai mari pesimiști! Gândiți-vă la copiii voștri sau la nou-născuți! Pentru că suferințele generate de acest tratat vor avea ca rezultat formarea în Germania a unei generații a cărei unică dorință va fi încă de la naștere ruperea lanțului care i-a fost impus”.

(J. Brignon, *Histoire 1er*, Paris, 1973, p.38)

Legenda „loviturii de cuțit pe la spate”

*Cercurile naționaliste din Germania au răspândit în perioada interbelică legenda după care Reichul wilhemian a fost silit să capituleze, nu datorită înfrângerilor militare, ci, mai ales, datorită trădării republicanilor, care au proclamat Republica de la Weimar și atacurilor socialiștilor și evreilor (*Dolchstoßlegend*). Aceasta a fost reluată și exacerbată de către naziști.*

„[...] Încet, încet, propaganda socialistă revoluționară a câștigat teren în rândul poporului, încetul cu încetul ea atinge rezerviștii și pe cei aflați în permisie și cel mai mult a pătruns în cadrul armatei [...]. Când, abandonat de armata lui, împăratul, sfătuit de Consiliul Statului Major, a părăsit Germania pe 10 noiembrie 1918 propaganda revoluționară s-a transformat în revoluție. Ea a privat poporul și armata de forța lor de rezistență: înfrângerea militară a fost opera sa. Războiul era pierdut. Vechea armată, încetând să existe astfel, poporul german dezarmat s-a găsit lipsit de coeziunea sa [...]”.

(Erich von Ludendorff, *La Guerre Totale*, Paris, Flammarion, 1937, p. 23)

SUGESTII METODICE

Folosind aceste fragmente de documente profesorul poate atinge cu elevii competențele privind exprimarea de opinii în limbajul adecvat istoriei, formularea de argumente referitoare la un subiect istoric, recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice. Se pot propune și alte activități cu elevii, și anume:

1. Menționați, pe baza textelor, situația Germaniei la sfârșitul Primului Război Mondial.
2. Prezentați, pornind de la texte, consecințele răspândirii legendei „loviturii de cuțit pe la spate”.

Georges Clemenceau și Woodrow Wilson se confruntă în 1919

Tratatul de pace după Primul Război Mondial și-au propus reconstrucția Europei și a lumii pe baze noi, care să facă imposibilă repetarea cataclismului din anii 1914-1918. Sarcina diplomaților s-a izbit de numeroase greutăți, deciziile lor având să se dovedească fragile, după două decenii având loc o nouă conflagrație. Discuțiile purtate au trebuit să armonizeze interesele și percepțiile diferite și uneori contradictorii ale marilor puteri învingătoare, să țină seama de doleanțele statelor mai mici și mijlocii, să consacre situația nouă din punct de vedere politic, teritorial și etnic, ce s-a creat la sfârșitul războiului. Se manifestau frecvent diferențe de opinie între Marile Puteri. Redăm mai jos un schimb de păreri între Woodrow Wilson și Georges Clemenceau.

„[...] Președintele Wilson¹: «Am o părere foarte bună despre spiritul națiunii franceze crezând că va accepta întotdeauna un principiu bazat pe dreptate și aplicat cu bună credință. Anexarea la Franța a acestor regiuni (Saar, Landau – n.n.) nu are un fundament istoric convingător. O parte a acestor teritorii n-au aparținut Franței decât 22 de ani; restul a fost separat de Franța pentru mai mult de 100 de ani.

Harta Europei este ascunsă, știu, sunt multe nedreptăți vechi pe care nu le putem repara. Drept este însă să asigurăm Franței compensarea pentru pierderea minelor de huiă și să dăm regiunii Saar garanțiile de care are nevoie pentru folosirea propriului cărbune. Acesta este singurul lucru pe care îl putem face».

Clemenceau²: «Am luat cunoștință de cuvintele și admirabilele intenții ale președintelui Wilson. El elimină însă sentimentul poporului francez și amintirile dureroase ale acestuia. Aceste sunt rezervele mele cu privire la ceea ce s-a spus

¹ Thomas Woodrow Wilson (1856-1924), om politic american, președinte al S.U.A. (1913-1921).

² Georges Clemenceau, (1841-1929), om politic francez.

mai devreme. Președintele Statelor Unite nu cunoaște firea umană. Războiul nu poate fi uitat. America nu a văzut acest război îndeaproape în primii trei ani; în acel timp noi am pierdut un milion și jumătate de oameni. Nu mai avem mână de lucru. Încercările prin care am trecut au dat naștere în această țară unui sentiment profund al reparațiilor ce ne sunt datorate; și nu sunt numai cele materiale; nevoia de necesități morale este la fel de mare. [...]

Căutați să faceți dreptate germanilor. Să nu credeți că nu ne vor ierta niciodată: vor căuta doar ocazia unei revanșe, nimic nu poate diminua furia celor ce au vrut să stăpânească lumea și care s-au crezut așa de aproape de reușită» [...]”.

(Eugen Weber, *The Western Tradition*, vol. II, *From the Renaissance to the Present*, Lexington, D.C. Heath, 1995, p. 1)

SUGESTII METODICE

Fragmentul poate fi utilizat de profesor la tema *Tratatul de pace și relațiile internaționale interbelice*, pentru a ilustra elevilor săi re izbucnirea contradicțiilor dintre Marile Puteri, imediat după victoria din anul 1918. Textul poate fi folosit pentru dezvoltarea competențelor privind construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii prin raportare la sursele istorice și încadrarea unui eveniment sau a unei serii de evenimente într-un context cronologic. Elevilor li se poate solicita să compare raportul de forțe la debutul și la sfârșitul Primului Război Mondial.

Problema regiunii Saar

Teritoriul bazinului Saar, cunoscut și sub numele de Saar sau Saargebiet, a fost un teritoriu guvernat de Liga Națiunilor, conform Tratatului de la Versailles din 1919, pentru o perioadă de 15 ani, începând din 1920. Populația sa era de 812.000 locuitori în 1933, iar capitala era orașul Saarbrücken. În urma unui plebiscit din anul 1935, teritoriul a fost redat Germaniei. Stabilirea statutului său internațional a fost rezultatul unei negocieri dure între Marile Puteri învingătoare în Primul Război Mondial. Diplomatul francez André Tardieu, consilierul lui Georges Clemenceau, explică această problemă la Conferința de pace de la Paris (1919-1920).

„Regiunile Saar și Landau au fost teritorii franceze timp de mulți ani. Landau a făcut parte din regatul francez încă din 1648. Sarrelouis a fost constituit de Ludovic al XIV-lea. [...] Acestea sunt teritorii profund legate de Franța și pe care aceasta le consideră ca ale sale. Cu alte cuvinte, colonizarea sistematică a acestor teritorii de către Prusia nu trebuie invocată împotriva locuitorilor săi, victime ale acestei colonizării, ci trebuie considerată în favoarea lor.

Din punct de vedere economic, Franța are trei motive de a revendica aceste teritorii: în primul rând, relațiile Alsaciei și Lorenei cu bazinul Saar, care le-a furnizat mereu cărbunele pe care se bazează întreaga lor industrie; în al doilea rând, situația Franței în ceea ce privește huila [...]; consumul nostru anual se ridică la 75 milioane de tone, în timp ce producția a scăzut la 24 milioane. Va exista astfel un deficit de 51 milioane tone, adică mai mult de 2/3 din necesitățile noastre economice. Dacă nu vrem să ne lăsăm sub influența producătorilor străini de cărbune, în particular Germania, trebuie să putem exploata în continuare bazinul Saar.

În al treilea rând, nu trebuie să uităm că distrugerea minelor noastre din nord a fost întreprinsă de Germania, conform unui plan sistematic [...].

(*Histoire Premiere, De la fin du XIX-e siecle*, Paris, Hatier, 1977, p. 68)

SUGESTII METODICE

Textul de față se poate utiliza o dată cu celelalte referitoare la situația Europei în anul 1918, pentru a permite elevilor să înțeleagă contextul istoric și, mai ales, să poată alcătui un plan pentru investigarea perioadei interbelice.

Revoluția de la Berlin (1919)

După revoluția din noiembrie 1918, care a dus la abdicarea împăratului Wilhelm al II-lea și proclamarea republicii, în Germania, și mai ales, la Berlin a început o perioadă de instabilitate politică și agitații revoluționare, care a durat până în 1923. În decembrie 1918, Liga Spartakus s-a transformat în Partidul Comunist German (KPD), filiala germană a Internaționalei Comuniste (Comintern). Pe 1 ianuarie 1919, KPD a încercat să preia controlul Berlinului în ceea ce a devenit cunoscut ca revolta spartakistă. Încercarea revoluționară a fost zdrobită de forțele combinate ale rămășițelor armatei regulate, grupurilor paramilitare ale extremei drepte (Freikorps), care au acționat la ordinele cancelarului Friedrich Ebert. Rosa Luxemburg și Karl Liebknecht, alături de alți revoluționari, au fost uciși de membrii Freikorps, care-i ținuseră prizonieri, iar corpurile lor au fost aruncate într-un râu. Sute de spartakiști au fost executați în săptămânile care au urmat înfrângerii revoltei.

„[...] Ceea ce a fost văzut în acea zi de luni (6 ianuarie 1919) în Berlin a fost probabil cea mai mare mișcare proletară din istorie. [...] De la statuia lui Roland până la Columna Victoriei, proletariatul mărșăluia umăr la umăr. Mulțimea a pătruns adânc în Tiergarten. Își adusese armele și flutura steaguri roșii. Era gata de orice, să dea orice, să-și dea chiar viața. Era o armată de 200.000 de oameni așa

cum nu se mai văzuse vreodată. [...] Apoi ceea ce era de neconceput s-a întâmplat. Oamenii stătuseră în frig și ceață de la nouă dimineața. Iar liderii lor se aflau undeva, nimeni nu știa unde, sfătuindu-se. Ceața s-a ridicat și mulțimea încă mai aștepta. Veni după-amiază și frigul și foamea s-au intensificat. Masele erau înfierbântate. Ei așteptau o faptă – chiar și un cuvânt – orice pentru a le înlătura încordarea. Dar nimeni nu știa ce să spună pentru că liderii se consultau. [...] Ceața a devenit mai deasă și noaptea a început să se lase. Oamenii au plecat triști acasă. Speraseră să realizeze lucruri mărețe și nu au făcut nimic pentru că liderii lor se sfătuiau [...] întâi în Grajdurile Regale, apoi la sediul Poliției [...]; afară în Alexanderplatz proletariatul aștepta cu pușca în mână, cu arme automate grele și ușoare pregătite [...], iar în spatele ușilor închise liderii se sfătuiau. Au stat întreaga seară, au stat toată noaptea. Au stat încă și a doua zi până în zori. Mulțimea s-a mai întors odată și s-a adunat de-a lungul lui Siegesallee, dar liderii erau tot în ședință: se sfătuiau, se sfătuiau, se sfătuiau [...].”

(*Master, Sources historiques*, Paris, f.a., p. 43)

SUGESTII METODICE

Fragmentul ilustrează revoluția comunistă din 1919 de la Berlin. Descrierea este veridică și poate constitui pentru elevi o bună ocazie de cunoaștere a realităților cotidiene la începutul perioadei contemporane. Competențele ce pot fi atinse privesc construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii privind sursele istorice.

Declarația Senatului S.U.A. cu privire la Tratatul de la Versailles și la Societatea Națiunilor

Liga Națiunilor a luat ființă după ce Primul Război Mondial s-a sfârșit. Sarcina principală a Ligii Națiunilor a fost să se asigure că războiul nu va izbucni din nou. După agitațiile provocate de negocierea tratatelor de după război și modificările din harta politică a lumii, mulți s-au așteptat ca Liga să aducă stabilitate în lume. Dar statul al cărui președinte, Woodrow Wilson, a visat la ideea Ligii – S.U.A. – a refuzat să i se alăture. Cum S.U.A. erau cea mai puternică națiune din lume, aceasta a fost o lovitură serioasă pentru prestigiul Ligii.

„[...] Statele Unite nu se angajează în a păstra integritatea teritorială sau independența vreunei națiuni, prin folosirea forței lor militare sau navale [...] în virtutea unui articol oarecare al tratatului sau pentru o cauză oarecare decât dacă într-un caz particular Congresul o va cere. [...]

Statele Unite nu se supun arbitrajului, nici cercetării Adunării sau Consiliului Societății Națiunilor, prevăzut prin zisul tratat de pace, nicio chestiune care,

după părerea lor, depinde sau are legătură cu politica lor stabilită și [...] cunoscută sub numele de Doctrina Monroe¹; această doctrină nu poate fi interpretată decât de Statele Unite, în afara jurisdicției Societății Națiunilor.

Statele Unite nu vor fi obligate să contribuie la vreo cheltuială a Societății Națiunilor. [...] Niciun plan pentru limitarea armamentelor propus de către Consiliul Societății Națiunilor [...] nu va privi Statele Unite până când nu va fi acceptat de Congres”.

(*Histoire Premiere, De la fin du XIX-e siecle*, Paris, Hatier, 1977, p. 157)

SUGESTII METODICE

Competențele care pot fi atinse se referă la construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii privitoare la sursele istorice. Fragmentul se poate folosi la tema *Relațiile internaționale în perioada interbelică*. Se poate organiza la clasă o dezbatere privind cauzele ne-participării S.U.A. la Liga Națiunilor.

Proclamația marinarilor răsculați de la baza navală de la Kronstadt (1921)

În martie 1921 marinarii de la baza navală Kronstadt, aliați ai bolșevicilor în 1917-1918, s-au revoltat împotriva guvernului comunist. Rebeliunea lor a fost repede zdrobită de către trupele Armatei Roșii, iar mulți participanți au fost executați. Acest eveniment l-a convins pe Lenin să slăbească strânsoarea politicii economice a bolșevicilor și să promoveze o politică de sprijinire a inițiativei private, cunoscută sub numele de Noua Politică Economică (NPE), care a durat până în 1929.

„[...] Odată cu Revoluția din Octombrie 1917 clasa muncitoare a sperat să se emancipeze. Dar a rezultat o și mai mare înrobire a personalității umane.

Puterea poliției și jandarmeriei se află la dispoziția uzurpatorilor comuniști care, în loc să dea oamenilor libertatea, doar le-au inoculat teama permanentă de CEKA (poliția secretă) care, cu ororile sale, depășește chiar și regimul de jandarmerie al țarului.

[...] Rusia celor ce trudes, prima care să ridice stindarul roșu al emancipării muncii, este udată cu sângele acelor martiri pentru o mai mare glorie a stăpânirii comuniste. În acea mare de sânge comuniștii au înecat toate promisiunile mărețe și posibilitățile revoluției muncitorilor. Acum este clar că Partidul Comunist Rus nu este apărătorul maselor muncitoare, așa cum pretinde. Interesele muncitorilor îi sunt străine. Câștigând puterea, acum îi este teamă doar să nu o piardă, deci ia

¹ Doctrina Monroe prevedea că „America aparține americanilor”.

în considerație toate metodele permise de a o păstra, și anume: defăimarea, înșelăciunea, violența, crima și răzbunarea pe familiile răzvrătiților.

Este un sfârșit însă pentru o lungă răbdare a suferinței. Din loc în loc pământul este aprins de focurile rebeliunii într-o luptă împotriva opresiunii și violenței. Grevele muncitorilor s-au înmulțit, dar regimul polițienesc bolșevic a luat toate precauțiile împotriva izbucnirii inevitabile a celei de a Treia Revoluții.

Dar, în ciuda tuturor, a fost făurită revoluția de masele muncitoare. Temându-se pentru siguranța lor și știind că nu există niciun loc unde să se poată ascunde de mânia muncitorilor, comuniștii însă încearcă să-i terorizeze pe rebeli cu închisoarea, execuțiile și alte barbarisme. Dar viața sub dictatura comunistă este mai înspăimântătoare decât moartea. [...]

Nu există cale de mijloc. *Să învingi sau să mori!* Exemplul este dat de Kronstadt. Aici s-a întâmplat marele act revoluționar. Aici este ridicat steagul rebeliunii împotriva tiraniei și opresiunii autocrației comuniste de 3 ani, care a pus în umbră până și despotismul monarhist de 300 ani. Aici, în Kronstadt, s-a pus temelia celei de a Treia Revoluții care va fi desfăcut ultimele lanțuri ale muncitorului.

Această nouă Revoluție va stârni masele din Est și Vest, și va servi ca exemplu. Masele muncitoare vor învăța că ceea ce s-a făcut până acum în numele muncitorilor și țăranilor nu a fost socialism [...].

(Eugen Weber, *The Western Tradition*, vol. II, *From the Renaissance to the Present*, Lexington, D.C. Heath, 1995, p. 324)

SUGESTII METODICE

Acest document este util pentru tema *Regimuri politice în perioada interbelică*, în contextul în care profesorul decide necesitatea explicării la clasă a caracterului totalitar al regimului comunist din Rusia sovietică, a înțelegerii de către elevi a mentalităților în schimbare la începutul secolului al XX-lea și materializarea acestora odată cu apariția unor forme de protest la adresa regimului bolșevic. Competențele care sunt exersate privesc analiza factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți, analiza instituțiilor, normelor și procedurilor de guvernare, formularea, în scris și oral, a unor opinii referitoare la o temă de istorie.

Acord privitor la constituirea Statului Liber al Irlandei (6 decembrie 1921)

Mișcarea națională antibritanică din Irlanda s-a intensificat la începutul secolului al XX-lea. În 1916 irlandezii și-au proclamat independența, dar au fost înfrânți de armata britanică. În 1921 printr-un acord anglo-irlandez, Irlanda a